

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

2 публікації

с. 31

с. 60



ГУМАНІСТИЧНА МІСІЯ ОСВІТИ

Збірник доповідей
науково-практичної конференції
м. Вінниця, 6-7 червня 2000 року

«УНІВЕРСУМ-Вінниця»

ВРАХУВАННЯ ДИНАМІКИ ГУМАНІТАРНОЇ КОМПОНЕНТИ ІНЖЕНЕРНОЇ ОСВІТИ В НАВЧАЛЬНИХ ПЛАНАХ І ПРОГРАМАХ ДИСЦИПЛІН

*А.І. Кузьмичов, Ю.Л. Старовойт,
Державний технічний університет (м. Вінниця)*

Потужний і неупинний розвиток сучасних інформаційних технологій ставить перед освітнім менеджментом України надважливу задачу своєчасного оновлення навчальних планів зі спеціальностей та програм фундаментальних і спеціальних дисциплін. Якщо цю задачу своєчасно не розв'язувати і не робити прогнози наперед, національна вища школа приречена готувати випускників із застарілими знаннями і непотрібними суспільству навичками, а це заморожені кошти держави і спалюжені долі наших випускників, статус яких не відповідатиме державним та світовим вимогам.

Слід підкреслити, що це стосується не лише дисциплін, безпосередньо пов'язаних з зазначеною в дипломі спеціальністю, а й не в меншій мірі тих предметів, що прийнято відносити до загальноосвітніх та гуманітарних. Всебічна демократизація процесів державотворення в Україні та розвиток місцевого самоврядування сприяють підвищенню вимог до громадянської відповідальності кожного за долю країни, за її культурний простір, стан навколишнього середовища і вод. Як вірно було зазначено відомим педагогом М.Шаталовим, найважливіша для людства наука – це історія, оскільки погане знання фізики приводить до загибелі від технічних катастроф сотень чи тисяч людей, а незнання історії веде до нових війн, в яких гинуть мільйони. Зазначимо також, що не всі випускники технічних вузів гарантовано будуть в подальшому працювати за фахом, однак абсолютно всі вони, навіть тимчасово безробітні, залишаються громадянами і реалізовуватимуть всі свої громадянські права, що вимагатиме і відповідної загальної культури. Ось чому таким вчасним стало введення до складу обов'язкових дисциплін курсу української ділової мови.

Під час виховних заходів слід постійно наголошувати, що у подальшому трудовому житті наші випускники працюватимуть лише 8-9 годин на добу, зате всі 24 години вони повинні будуть залишатися людьми, до того ж (і це наша задача) людьми високої культури.

Одним з гуманітарних предметів, викладання якого стає однаково важливим як для всебічного розвитку особистості, так і для більшої професійної вагомості спеціаліста, є іноземна мова. Проблеми, що назріли з викладанням цієї дисципліни перед освітою ще за радянсь-

ких часів, зараз у значній мірі лише загострилися. Ось як висвітлюва-
лося це питання рівно десять років тому доктором філологічних наук
О.Є. Семенцем [1]. На його переконання іноземна мова використову-
валася в ті часи "майже виключно в інструментальній функції" і об-
слуговувала "лише незначну частку теоретично можливих сфер вико-
ристання мови". За весь радянський час був прийнятий лише один
офіційний документ щодо викладання зазначеної дисципліни - це
постанова Ради Міністрів СРСР "Про поліпшення вивчення іноземних
мов" від 1961 року. У типових навчальних планах кінця вісімдесятих
років на курс іноземних мов у педінститутах відводилося всього 130-
160 годин, а викладання у немовних вищих закладах залежало від
суб'єктивного ставлення до цього ректорів або деканів. Навіть у той,
порівняно сприятливий для наукової кар'єри час, на території України,
де працювало близько трьох тисяч викладачів іноземних мов, відчу-
валася нестача біля 40 докторів наук з іноземної філології, зарубіжної
літератури, методики викладання і, як мінімум, 600 кандидатів наук.
Докторантури з цього фаху на Україні взагалі не існувало, а щорічний
план прийому в стаціонарну та заочну аспірантуру складав в серед-
ньому 25 місць. Викладачі іноземної мови практично не мали змоги
підвищувати свій професійний рівень в країнах, мови яких вивчалися.
Так що годі дивуватись, що в системі нашої освіти, "де іноземній мові
навчають упродовж років і навіть десятиліть, засвоїти її практично
неможливо". Підкреслюючи несправедливість дорікання за це викла-
дачам іноземних мов, проф. О.Є.Семенець пропонував і ряд практич-
них заходів щодо поліпшення становища, серед яких зберігає свою
актуальність і сьогодні впровадження диференційного підходу до
вивчення іноземних мов у системі профосвіти, в технікумах та вищих
навчальних закладах. Студенти вищих навчальних закладів повинні
прослухати курс за своїм вибором, а саме:

- ті студенти, які не виявили здібностей і зацікавленості, можуть об-
рати короткий консультативно-ознайомчий курс з подальшим за-
писом у дипломі кількості годин;
- для тих, хто бажає опанувати іноземну мову для читання спеціаль-
ної літератури та навчитись розмовляти на певні побутові теми,
можна запропонувати відповідний уніфікований курс більшого об-
сягу й інтенсивності з підсумковим іспитом наприкінці;
- для категорії студентів, що бажають опанувати іноземну мову на
рівні, близькому до професійного, пропонується курс значного об-
сягу з додатковими заняттями (практичний курс, граматики, основні
перекладу, перекладацька практика і державний іспит з присво-
єнням додаткової кваліфікації "перекладач-референт за фахом").
Як бачимо, рекомендації проф. О.Є.Семенця в певній мірі втілили-

ся в практику підготовки спеціалістів у ВДТУ, де зараз існує ряд спеціальностей з поглибленим вивченням англійської чи німецької мов. Однак нам слід було б піти далі і ввести розгалуження підготовки студентів з іноземної мови на всіх факультетах на три варіанти залежно від бажання студентів та їх успіхів у засвоєнні предмету. Як не парадоксально це прозвучить, але іноземна мова як предмет у методиці викладання близька до фізкультури. І в тому, і в іншому випадку теоретичне пояснення – лише початок справи, а головна робота студента полягає у тренінгу – терпеливому відпрацюванні навичок шляхом виконання численних вправ (в наш час і на комп'ютері, обладнаному засобами мультимедіа, з виходом в Інтернет).

Роль іноземної мови в університетській освіті суттєво зростає з розвитком міжнародного бізнесу та відносин ВДТУ з університетами інших країн – сучасний фахівець (інженер, економіст, менеджер) у своїй професійній діяльності не повинен орієнтуватися на присутність та допомогу перекладача, бо в будь-якому бізнесі, як правило, справа робиться партнерами-професіоналами віч-на-віч. То ж з традиційної підготовки перекладачів технічних текстів необхідно поступово переходити на підготовку освічених фахівців, що вільно володіють хоча б однією іноземною мовою (між іншим, для Вінниччини, що межує з кількома державами, було б непогано знати й мови держав-сусідів).

Про термін “гуманітарний”. Розподіл наук на гуманітарні та природничі (інші варіанти – технічні, точні) – це надбання сучасної історії. У середньовіччі гуманітарні науки протиставлялися богословським. До останніх відносили Біблію та все, що залишилося від Аристотеля, оскільки вважалося, що цим вченим керував сам Бог. А всі інші знання вважалися гуманітарними, “загальнолюдськими”, тобто – від простих людей. У наш же час розвиток технічних засобів лише загострює актуальність проблеми гуманізації та розширює сферу її застосування – адже ці засоби розширюють і полегшують наші можливості у спілкуванні один з одним, то ж сам термін здається дещо застарілим і обмеженим.

Скажімо, навчальні плани (на прикладі факультетів економічного та бізнесового спрямування) університетів та коледжів США складаються з 4 компонент: бізнесової, основної, за вибором та загальноосвітньої (general studies). Остання (30% навчального часу) вивчає засоби комунікацій та спілкування, основи мистецтва, музики та літератури, логіку, техніку обчислень (!), філософію, етику, релігію, світову культуру та географію, описову статистику, основи психології та соціології, економічні проблеми та політичні системи тощо – те, що ми позначаємо словом “гуманітарний” [2].

Зараз як ніколи видно, що розподіл предметів на гуманітарні та

природничі (технічні) досить умовний – з часом певні традиційно технічні дисципліни набувають суттєвого гуманітарного навантаження. Прикладом такої дисципліни є **інформатика**. Колись її вивчали в бібліотечних та архівних інститутах для грамотної організації бібліотечної справи, потім нею замінили прикладну кібернетику, і для її засвоєння вивчалася граматики та особливості певної мови програмування, яка використовувалась при розробці комп'ютерних програм (можливо тому знання граматики рідної мови серед "технарів" досить довгий час не було актуальним). В наші дні, коли існуючі досить потужні прикладні програми дозволяють просто й зручно розв'язувати не менш як 90% практичних задач, саме в інформатиці при роботі з документами різної природи (текст, таблиці, графіка, звук, відео) критично постає суто гуманітарна проблема загальної грамотності, художнього смаку, майстерності композиції тощо.

Основною для наших випускників буде документаційна діяльність. Оскільки документ є носієм не лише спеціальної інформації, а й певним чином віддзеркалює специфіку відповідної діяльності фірми чи підприємства, саме автор цього документа несе відповідальність за те, як можливі партнери відреагують на цей документ – тож власна, навіть незначна, граматична помилка може звести нанівець всю попередню роботу по налагодженню ділових контактів, бо ця незначна помилка буде розцінена як неповага до можливого партнера. Тому сучасну інформатику пора вважати чи не найважливішою фундаментальною дисципліною, концентром, навколо якого діють майже всі інші дисципліни. Скажімо, користуючись програмою-перекладачем, ми безпосередньо контактуємо з кафедрою іноземних мов, а підготувати діловий документ неможливо без знань діловодства, організація обчислень вимагає спілкування з математиками, розробка проекту в середовищі САПР стосується групи спеціальних кафедр тощо.

Сучасні засоби комп'ютерних технологій (мережі, мультимедіа, бази даних) вимагають кардинальних змін у роботі з різноманітною документацією, в тому числі, для пошуку загальнонаукової та специфічної інформації – і цьому треба вчити на всіх без винятку факультетах. Поступово але неухильно традиційна робота з паперовими документами замінюється роботою з електронними документами. Передовий зарубіжний досвід свідчить, що з робочих столів зникають паперові документи, друкарські машинки, калькулятори, ручки та олівці (те, чого багато в наших магазинах канцтоварів) – їх замінили відповідні електронні технології. Саме ці технології дозволяють ефективно проводити різноманітні дослідження у галузі маркетингу, у фінансово-економічних та інженерних розрахунках, в тому числі, у так званих гуманітарних дисциплінах. Все це означає, що сучасна комп'ютерна